Livsmedelsanläggning i sista led

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Denna inriktning i riskklassningsmodellen gäller livsmedelsanläggningar som huvudsakligen tillhandahåller livsmedel till slutkonsument. I den standardiserade e-tjänsten för livsmedelsverksamheter kallas inriktningen Livsmedel till privatpersoner. Ibland säger vi helt enkelt Sista led.

Vanliga livsmedelsanläggningar i sista led

Några exempel på vanliga anläggningar inom inriktning *Sista led* är:

- Restauranger, kaféer, gatukök, pizzerior, skolkök, barer och annan servering.
- Catering när mottagarna är slutkonsument eller andra företag än livsmedelsföretag.
- Butiker, torghandel, näthandel och annan livsmedelsförsäljning, som huvudsakligen vänder sig till slutkonsument.
- Transport av livsmedel till slutkonsument, till exempel företag som inriktar sig på att köra ut mat från butiker restauranger.
- Lagring av livsmedel som ska till slutkonsument, till exempel distributionscentraler för näthandel.

Gränsdragningar

För livsmedelsanläggningar som säljer eller skänker sina produkter både till andra livsmedelsanläggningar och till slutkonsument ska gränsdragningen mot sista led göras genom en bedömning av var större delen av produktionen/varorna säljs eller skänks.

Exempel

- En företagare driver 15 butiker. Livsmedelsföretagaren importerar livsmedel från Asien som går till en av butikerna. Cirka 20 procent av de importerade livsmedlen säljs i den butiken, resten levereras till övriga butiker och säljs där. Butiken som säljer ca 20 procent av de importerade livsmedlen klassas som en livsmedelsanläggning i *Tidigare led* (grossist), medan övriga butiker klassas som livsmedelsanläggningar i *Sista led*.

Detaljhandelsanläggningar som levererar livsmedel av animaliskt ursprung till andra detaljhandelsanläggningar, men är undantagna från förordning (EU) nr 853/2004 på grund av att verksamheten är marginell, av lokal karaktär och begränsad, klassas som livsmedelsanläggningar i *Sista led*.

Exempel

- En charkuterist tillverkar korv och köttprodukter som säljs i den egna butiken. En del av produktionen säljs också till andra livsmedelsanläggningar som finns i närområdet. Verksamheten är registrerad hos den kommunala kontrollmyndigheten. Verksamheten klassas som en livsmedelsanläggning i *Sista led*.

Anläggningar, som är godkända enligt förordning (EU) nr 853/2004 ska däremot alltid klassas som livsmedelsanläggningar i *Tidigare led*, även om merparten av produktionen säljs i närområdet.

Omfattning

Verksamhetens omfattning för livsmedelsanläggningar med inriktning sista led ska anges i antal årsarbetskrafter.

Inriktningen sista led har fyra klasser för omfattning: mikro, liten, mellan och stor.

Tabell 1. Omfattningsklasser för inriktning livsmedelsanläggning i sista led.

Omfattningsklass	**Antal årsarbetskrafter**
Mikro	>0-1 åa
Liten	>1-5 åa
Mellan	>5-15 åa
Stor	>15 åa

Huvudregeln är att alla som är sysselsatta i verksamheten räknas in i måttet årsarbetskraft, oavsett om man är anställd, egenföretagare eller inhyrd personal. Alla som arbetar på anläggningen räknas in. Det kan vara personal i köket, serveringspersonal, städare, kassapersonal, administratörer och liknande.

En årsarbetskraft innebär en heltidstjänst under ett år. Deltidsanställda och säsongsarbetare behöver räknas om till heltid. Personer som arbetar mer än 40 timmar i veckan och/eller mer än 220 dagar om året innebär mer än en årsarbetskraft.

Undantag görs för anläggningar där livsmedelsverksamheten är en mindre del av den totala verksamheten. Här bör det antal årsarbetskrafter som ligger till grund för riskklassningen motsvara den andel av verksamheten som utgörs av livsmedelsverksamhet.

Några exempel på beräkning av verksamhetens omfattning finns i exempelrutan nedan.

Exempel

- En skola har totalt 50 anställda, varav fem arbetar i livsmedelsverksamheten. Endast de fem som utgör livsmedelspersonalen räknas in i antalet årsarbetskrafter som utgör verksamhetens omfattning.
- En butik säljer både livsmedel och andra produkter. Totalt utgörs personalen av 10 årsarbetskrafter. Det är samma personal som beställer, packar upp och tar betalt för livsmedel som för övrigt sortiment. Huvuddelen av försäljningsvolymen utgörs av annat än livsmedel, cirka 30 procent av försäljningen är livsmedel. I detta fall ska 30 procent av personalstyrkan räknas med i verksamhetens omfattning, alltså tre årsarbetskrafter.
- Ett zoo har ett kafé. Totalt arbetar 10 personer på zooet. Två av dessa arbetar på kaféet. Endast de som arbetar på kaféet räknas in i verksamhetens omfattning, alltså två årsarbetskrafter.

Aktiviteter

Vad en aktivitet är finns beskrivet här:

Aktiviteter

Vilka aktiviteter som kan anges för livsmedelsanläggningar i sista led finns här:

Valbara aktiviteter i sista led

En beskrivning av respektive aktivitet finns här:

Beskrivning av aktiviteter i sista led

Vägledning om vad Livsmedelsverket anser bör kontrolleras kopplat till respektive aktivitet och vilken rapporteringspunkt som kontrollen ska rapporteras på kommer att tas fram senare under 2023.

Produktgrupper

Inriktningen livsmedelsanläggning i sista led har inga produktgrupper.

Beräkning av riskklasser och kontrollfrekvenser för livsmedelsanläggningar i sista led

Utifrån aktiviteterna som bedrivs i verksamheten kan ett totalt antal kontrollpoäng för verksamheten räknas fram. Kontrollpoängen motsvarar ett kontrollbehov som vägs mot verksamhetens omfattning och ger en riskklass.

Varje inriktning har en egen tabell med de riskklasser som finns för verksamheter inom inriktningen. Inriktningen *Sista led* har åtta riskklasser (SL1-SL8).

Tabell 2 nedan visar beroendet mellan det totala antalet kontrollpoäng och antalet årsarbetskrafter, och hur dessa motsvarar en riskklass inom inriktningen *Sista led*.

Tabell 2. Kontrollpoäng, omfattning och riskklasser.

Sista led **Omfattning, antal årsarbetskrafter**	**0-10 p**	**11-20 p**	**21-35 p**	**36-50 p**	**>50 p**
Mikro (>0-1 åa)	SL1	SL2	SL3	SL4	SL5
Liten (>1-5 åa)	SL2	SL3	SL4	SL5	SL6
Mellan (>5-15 åa)	SL3	SL4	SL5	SL6	SL7
Stor (>15 åa)	SL4	SL5	SL6	SL7	SL8

När en verksamhets riskklass har räknats fram ska riskklassen översättas till en kontrollfrekvens. Kontrollfrekvensen består av det antal kontrolltillfällen per fem år som verksamheten ska tilldelas. Varje inriktning har en egen tabell med kontrollfrekvenser.

I tabell 3 nedan kan man se den kontrollfrekvens som respektive riskklass motsvarar inom inriktning *Sista led*. Kontrollfrekvensen för livsmedelsanläggningar i *Sista led* kan som lägst vara en kontroll per fem år och som högst 25 kontroller per fem år, det vill säga fem kontroller per år.

Tabell 3. Riskklasser omvandlat till kontrollfrekvenser.

Sista led **Riskklass**	**Kontroller per 5 år**	**Kontroller per år**
SL1	1	0,2
SL2	2	0,4
SL3	4	0,8
SL4	5	1
SL5	10	2
SL6	15	3
SL7	20	4
SL8	25	5

Exempel:

- En butik som har 34 kontrollpoäng, och omfattningen *Liten* (>1-5 årsarbetskrafter), hamnar i riskklass SL4 och får kontrollfrekvensen 5 kontroller per fem år, eller en kontroll per år.

Fler exempel på beräkning av riskklass och kontrollfrekvens för några olika livsmedelsanläggningar i *Sista led* hittar ni här:

Exempel på riskklassning i sista led

När kontrollfrekvensen är fastställd bestämmer kontrollmyndigheten hur kontrollen ska utföras.
Livsmedelsverket har tagit fram riktvärden för kontrolltid, läs mer om riktvärden för kontrolltid här:

Riktvärde för kontrolltid

Reduktion och justering

Precis som för andra inriktningar kan också verksamheter i *Sista led* få en reducerad kontrollfrekvens om de lever upp till kriterierna för god efterlevnad och/eller tredjepartscertifiering.

Den lägsta möjliga kontrollfrekvensen för livsmedelsanläggningar i *Sista led* är dock en kontroll per fem år, lägre kontrollfrekvens än så är inte möjlig även om verksamheten skulle uppfylla villkoren för reduktion.

Läs mer om reduktion via länkarna.

Reduktion av kontrollfrekvens genom god efterlevnad

Reduktion av kontrollfrekvens genom tredjepartcertifiering

Justering av kontrollfrekvensen kan göras i enskilda fall. Läs mer om justering här:

Justering av kontrollfrekvens

Senast uppdaterad 17 december 2025 Ansvarig grupp ROR_LLK